

Στο Άγιο Όρος είχε τυπωθή το πρώτο ελληνικό βιβλίο (εφημ. Μακεδονία, 9/4/1977)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Άγιον Όρος](#) / [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Μιά ενδιαφέρουσα έρευνα

ΣΤΟ ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ ΕΙΧΕ ΤΥΠΩΘΗ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

“Ένα λιγοσέλιδο ψαλτήρι με βυζαντινά στοιχεία. Ή προσφορά τής ‘Αγιορείτικης κοινότητας. Δύο αιώνες

Μιά ενδιαφέρουσα έρευνα

ΣΤΟ ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ ΕΙΧΕ ΤΥΠΩΘΗ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

“Ένα λιγοσέλιδο ψαλτήρι με βυζαντινά στοιχεία. Ή προσφορά τής Αγιορείτικης κοινότητας. Δύο ο

Η παράδοση ξεκινάει πρίν από 10 αιώνες. Από την πίστη και την ένότητα μιάς μικρής ομάδας χριστιανών, πού αφιερώθηκε στο θεό, κάτω από τόν πελώριο Ίσκιο του επιβλητικού βουνού τής Χαλκιδικής.

Ίδρυτής, μιά φιλία, θαθεία και αξιοθαύμαστα δυνατή. Ανάμεσα σέ έναν όσιο και σέ έναν αυτοκράτορα. Ο πρώτος, ό Αθανάσιος, πού έπονομάστηκε «Αθωνίτης». Ο δεύτερος ό Νικηφόρος Φωκάς. Γνωρίστηκαν νέει στή μονή Κυμινά, στή Θεσσαλία. Και τούς συνέδεσε ή θρησκευτική πνευματικότητα και ό άναχωρητικός έξαγνισμός. Η ζωή τούς χάρισε κοσμικά, ποτέ όμως πνευματικά. Ο Νικηφόρος έγινε τροπαιούχος στρατηγός και άργότερα αυτοκράτορας στό Βυζάντιο, στόν μισό δηλαδή, τότε κόσμο. Ο Αθανάσιος πορεύτηκε στή γή, διδάσκοντας τόν λόγο του θεού. Και κάποια στιγμή τό θαύμα τής παλιάς φιλίας άστράψε γόνιμο. Ο αυτοκράτορας έδωσε στόν όσιο άόθωνα τά μέσα νά Ίδρύση τήν πρώτη κοινοβιακά οργανωμένη μοναστική μο-

Η Ιεροσύνη ως λειτουργημα ά σκεΐται σέ όλες τΐς άκρες τής γής. Και μέ ποικιλίες έσωτερικής και έξωτερικής στολής. Η άγιοσύνη, όμως, τής Ιεροσύνης, τουλάχιστον γιά τήν Εύρώπη, μόνο στόν Αθω ύπάρχει. Εκεί ό έλεύθερος και ουσιαστικός έξαγνισμός. Εκεί και τό ύποδει-

λειώμενο στο συρτάρι μου ένα μολύβι σχετικό με το πρώτο ελληνικό τυπογραφείο και το πρώτο βιβλίο που τυπώθηκε στην Ελλάδα. Ήταν μιά έρευνα που απασχολούσε χωρίς διέξοδο. Και αυτό γιατί υπάρχει ένα κενό δύο περίπου αιώνων στις πληροφορίες των πηγών από το 1627 που έφθεσε στην Πόλη το πρώτο ελληνικό τυπογραφείο ο πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρης, ως την Εθνεγερσία. Για το τυπογραφείο αυτό, μιλώνοντας αργότερα στο βιβλίο μου «Τό θέατρο του Εικοσιέννα» (Κυκλοφόρησε τό 1972 και τόν επόμενο χρόνο πήρε τό μεγάλο βραβείο τής Ακαδημίας Αθηνών, Ιδρύματος Ουράνη) αναφέρω:

«Σ' ολόκληρη τήν τουρκική επικράτεια δέν υπάρχει ένα εκπαιδευτήριο, ένας καλλιτεχνικός χώρος, ένα μουσείο, ένα θέατρο, μιά ορχήστρα, ένα πνευματικό ίδρυμα, μιά βιβλιοθήκη, δέν εργάζεται ούτε ένα τυπογραφείο. Τό πρώτο και μοναδικό που έφερε στην Πόλη στά 1927 ο πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρης με τόν ιερομόναχο και κατοπινό επίσκοπο Κεφαλονιάς Νικόδημο Μεταξά, αφού λειτούργησε έξι μήνες, τσακίστηκε από τούς γεωτσαύρους, γιατί θεωρήθηκε σάν ένα «σατανικό μηχανήμα», που κατασκευάζει... όπλα».

Κι' ο λόγος ήταν βέβαια, για ελληνικό τυπογραφείο και ζωή στον καιρό τής σκλαβιάς. Από εκεί και δώθε σωπαίνουν οί πηγές, ως τήν Επανάσταση που ο φιλέλληνας Αμβρόσιος Διδότος έστειλε στή Χιο και λειτούργησε τό ως τώρα «πρώτο» θεωρούμενο ελληνικό τυπογραφείο και τυπώθηκε τό «πρώτο» βιβλίο στην Ελλάδα, ή «Ελληνική Γραμματική» του Βάμβα (1821).

Καθώς, μετά τόν έσπερινό, στό κατάστρωμα του «Κανάρη», μιλούσαμε στή συντροφιά μας για ρίζες

ελλαδικές και τήν προσφορά τής Αγιορείτικης Κοινότητας στην πνευματική ζωή του λαού μας, έκαμα λόγο για τό θέμα που από καιρό με απασχολούσε. Και διετύπωσα τήν υπόθεση ότι είναι πολύ πιθανό να υπήρχε κάποια τυπογραφική μονάδα στον Αθω, με τό καθεστώς μιάς σχετικής ελευθερίας που λειτούργησε εκεί τόν καιρό τής σκλαβιάς. Ευκαιρία, είπαμε, να τό ερευνήσουμε. Και δέν άμελήσαμε. Ετσι, μέσα στά ένδιαφέροντά μας να γνωρίσουμε όσα μπορούσαμε περισσότερο από τά αξιοθαύμαστα που έχει να προσφέρη ο σπουδαίος αυτός θρησκευτικός και πνευματικός χώρος, ήταν και τουτό: πότε λειτούργησε κάποιο πρώτο τυπογραφείο στον Αθω και τί έτύπωσε;

Πιότσο άσχοληθήκαμε ο άξέχαστος Βενέζης και έγώ. Περιηγηθήκαμε σχεδόν όλες τίσ μονές και τίσ αξιόλογες έστιές. Ζητήσαμε πληροφορίες από πλήθος σεβάσιμους πνευματικούς πατέρες. Τελικά τίποτα θετικό δέν ξεκαθάρισαμε πέρα από κάποιες άόριστες ένδείξεις για κά-

Η ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ!

Όσοι αυτές τίσ μέρες του 1977 ή διαίσθηση, που με κίνησε πριν 14 χρόνια στο ιερό θουνό, άληθεύτηκε πέρα για πέρα. Σέ μιά ιδιαίτερη συλλογή, τή «Βιβλιοφιλία» του Κώστα Σπανού στην Αθήνα, βρέθηκε τό ζητούμενο. Ο καλός νέος εκδότης παρουσίασε πρόσφατα ή πολύτιμη σειρά παλιών σπανίων βιβλίων και περγαμηνών, με τόν γενικό τίτλο «Βυζάντιο — Αναγέννηση». Τήν ήμέρα των εγκαινίων, ο Σπανός, μου άποκάλυψε ότι κατέχει τό μοναδικό άρτιο αντίτυπο ενός βιβλίου που τυπώθηκε στο Άγιο Όρος τόν 18ο αιώνα, συγκεκριμένα τό 1759. Και με συγκίνηση μου παρουσίασε τό μικρό σκεθρό από τόν καιρό έντυπο, ένα λιγασέλιδο ψαλτήρι, με τά γνωστά βυζαντινά στοιχεία. Ο εδγενικός φίλος προσέφερε τή στιγμή εκείνη μιά άνεκτίμητη ύπηρεσία στή γραμματεία μας και σέ μένα μιά βαθύτατη ικανοποίηση. Συμπληρωνόταν ο κρίκος από τόν Λούκαρη στο Βάμβα. Στά 200 χρόνια πριν από τήν Παλλιογενεσία, λειτούργησε τυπογραφείο στην Ελλάδα. Και τό πρώτο ελληνικό βιβλίο τυπώθηκε στον Αθω τό 1759. Τό κείμενο μάλιστα κομμοί και δύο βυζαντινές που μερ πα-

Ο αναφερόμενος Νεόφυτος ὁ ἐξ Ἑβραίων, εἶναι ὁ περιφημὸς δάσκαλος τοῦ Γένου Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης. Ἀπὸ ἐβραϊκῆ οἰκογένειας τῆς Πάτρας, ἀσπάστηκε τὸ χριστιανισμό, σπούδασε στὴν Πάτμο καὶ στὴν Πόλη καὶ ἀσκήτεψε στὴ οἰκὴ τῆς Καυσοκαλυβίων, ποὺ ἀνῆκε στὴ μονὴ τῆς Μεγάλης Λαύρας, ἀπὸ ἐκεῖ καὶ τὸ «Καυσοκαλυβίτης», καὶ ἔγινε ὁ πρῶτος διευθυντὴς τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς τοῦ Ἁθῶ ποὺ ἐδρύθηκε τὸ 1749 στὸ Βατοπέδι. Τὴν ἀνέλαβε ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης. Καὶ ὁ Καυσοκαλυβίτης πορεύτηκε καὶ δίδαξε στὴ Χίο, στὴ Βλαχία καὶ στὸ Βουκουρέστι ὅπου καὶ πέθανε τὸ 1780. Ἀνάμεσα στοὺς μαθητὲς του καὶ οἱ ἁγιοὶ Φιλάρετος καὶ Γρηγόριος Κωνσταντῆ. Κατὰ τὴν πληροφορία δὲν φτάνει ὡς ἐἴς ἐν ταῦς ἄλλους δύο «παισόγοντες» τοῦ πρῶτου αὐτοῦ βιβλίου ποὺ τυπώθηκε στὴν Ελλάδα τὸ 1759, τὸ Δούκα Σωτήρη, τὸν Θάσιο καὶ τὸν Κοσμᾶ τὸν Ἐπιδαύσιο. Κάποιος εἰδικὸς στὰ ἐκκλησιαστικὰ, ἂς συνεχίσει τὴν ἔρευνα. Ἀξίζει τὸν κόπο.

ΔΗΜ. ΣΙΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

[\(περισσότερα...\)](#)